

17. Лезель Ф. Воспитание-наказание-помощь – в чем нуждаются молодые нарушители? / Ф. Лезель // Дети и юноши в конфликте с законом: региональн. семинар респ. Балтии (Юрмала, 30 мая – 2 июня 1994 г.). – Юрмала: Издание ICCB, 63, rue de Lausanne, CH – 1202 Geneva, Switzerland. – С. 23 – 30.

18. Максудов Р. Примирение как альтернатива судебному процессу / Р. Максудов // Аспект. Информац. бюл. – 2001. – № 1 (2). – С. 27 – 29.

Анотації

У статті розглядається вітчизняний та зарубіжний досвід застосування до неповнолітніх правопорушників покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, а також можливість внесення до законодавства України щодо відповідальності неповнолітніх правопорушників, змін, які б давали можливість не тільки і не стільки карати правопорушників, скільки виховувати їх.

В статье рассматривается отечественный и зарубежный опыт применения к несовершеннолетним правонарушителям наказаний, не связанных с лишением свободы, а также возможность внесения в законодательство Украины, в части ответственности несовершеннолетних, изменений, которые давали бы возможность не только и не столько наказывать, сколько воспитывать несовершеннолетних правонарушителей.

Foreign and home experience of administering punishments to juveniles, which are not connected with custodial restraint, is viewed in this article. Some thoughts of modern leading scientists, who research the problems of legality, humanism, justice which are very important for the future of our state, while solving the problems of juveniles' custodial restraint, are adduced in the article.

УДК 342.9

О. В. ПАБАТ,
*наук. співроб. НДЛ з проблем
розкриття злочинів ННПФКМ ХНУВС*

РОЛЬ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ В ПРОФІЛАКТИЦІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена дослідженню можливості адміністративної процедури здійснювати профілактику злочинів у сфері службової діяльності за допомогою норм. Мета статті – довести, що регламентація таких відносин має стати основним вектором розвитку адміністративного законодавства.

Адміністративні процедури стали об'єктом дослідження у вітчизняній науці нещодавно. На доктринальному рівні концептуальні засади адміністративних процедур досить ґрунтовно розглядає В. П. Тимошук. Автор дає визначення адміністративних процедур, розкриває їх види, принципи, учасників та окремі елементи. Дану проблематику також досліджува-

ли В. Б. Авер'янов, І. П. Голосніченко, Д. Галліган та ін. Спираючись на роботи зазначених учених, актуалізуємо предмет нашого дослідження (роль адміністративної процедури в профілактиці злочинів у сфері службової діяльності) та розкриємо його основні положення.

Одним із напрямків проведення адміністративної реформи в Україні є створення ефективних адміністративних процедур. Від наявності такої адміністративної процедури, яка б гарантувала виконання посадовими особами обов'язку діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, багато в чому залежить правильна діяльність державного апарату,

функціонування підприємств, установ та організацій усіх форм власності, вчасне і справедливе вирішення соціальних проблем, забезпечення реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина тощо.

На сьогодні роль адміністративної процедури у системі заходів профілактики злочинів у сфері службової діяльності недооцінюється. На думку автора, адміністративна процедура є однією зі складових багаторівневої системи заходів профілактики злочинів у сфері службової діяльності, передбачених Розділом XVII Кримінального кодексу України [1, с. 908 – 932].

Перш ніж розглянути роль адміністративної процедури в профілактиці злочинів у сфері службової діяльності, потрібно чітко визначити загальні поняття «адміністративна процедура» та «профілактика злочинів у сфері службової діяльності».

Як відзначає А. Т. Комзюк, діяльність учасників адміністративно-процесуальних проваджень розвивається як послідовність пов'язаних між собою процесуальних дій щодо реалізації їхніх прав та обов'язків. Весь процес складається з кількох фаз розвитку, що змінюють одна одну. Їх прийнято називати стадіями, інколи – процедурами [2, с. 632]. Слово «процедура» (лат. *procedo* – «проходжу» або «просуваюсь») має спільний корінь зі словом «процес» (лат. *processus* – «проходження, просування вперед»). На нашу думку, найбільш вдалим є визначення адміністративної процедури В. П. Тимощука: адміністративна процедура – це встановлений законодавством порядок розгляду та вирішення адміністративними органами індивідуальних адміністративних справ [3, с. 23 – 24].

Розкриваючи сутність такого поняття, як адміністративна процедура зазначимо, що вона є сукупністю процесуальних норм, які регулюють процедуру, порядок діяльності державного апарату, апарату органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, окремої організації, установи, підприємства (незалежно від форм власності) і відповідають на запи-

тання «як, яким чином робити?». Тобто закріплюють процесуальні форми, способи і методи здійснення службової діяльності.

Однією з суттєвих ознак, властивих адміністративним процедурам, є те, що такі процедури стосуються тільки тих відносин, де одним з учасників є представник публічної адміністрації. Тобто йдеться про розгляд та вирішення адміністративним органом або його посадовою особою справ, які стосуються конкретних приватних осіб, що є другою стороною в цих відносинах.

Адміністративна процедура є загальною моделлю провадження, встановлює єдиний порядок розгляду й вирішення адміністративними органами та їхніми посадовими особами індивідуальних адміністративних справ і складається з таких елементів: початок процедури або сповіщення сторін процесу; збирання та надання всієї значущої інформації сторонам; слухання (як формальне, так і неформальне), рідше – адміністративний суд; вирішення справи [4, с. 279]. Розглядаючи процедуру, слід згадати також про розгляд питання апеляції та інших форм регресу.

З'ясування ж сутності терміна профілактики злочинів важливе тому, що воно сприяє встановленню реальної суті тієї чи іншої діяльності, її змісту, ефективності та можливостей. Вважаємо, що неправильно зводити профілактику злочинності лише до діяльності правоохоронних органів. Тож приєднуємось до думки про те, що профілактика злочинності у широкому (соціально-правовому) розумінні є кримінологічною категорією й означає цілеспрямовану діяльність усіх інститутів суспільства з використання максимальних можливостей для усунення, зменшення чи нейтралізації факторів, що детермінують існування злочинності і вчинення злочинів [5, с. 38–39]. Покращення ситуації, що склалася із профілактикою злочинів, зокрема, у сфері службової діяльності, можливе лише внаслідок докорінних змін у суспільстві, підґрунтям для яких повинно стати законодавче забезпечення. На сьогодні чинне

законодавство України, що регулює адміністративні процедури, має багато недоліків та прогалин, зокрема, відсутній ефективний механізм реалізації закріплених адміністративно-правових норм, що призводить до численних діянь корупційного характеру [6, с. 1].

Найслабшою ланкою у регламентації діяльності службових осіб є процесуально-правові норми. Порядок і форми їх діяльності є недостатньо урегульованими. У зв'язку з цим правильна діяльність державного апарату, апарату органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, окремих організацій, установ, підприємств (незалежно від форм власності) безпосередньо залежить від наявності ефективно адміністративної процедури, що змушувала б службових осіб, які посідають певну посаду чи здійснюють певну службову діяльність, виконувати свої обов'язки належним чином.

Визначаючи роль адміністративної процедури в профілактиці злочинів у сфері службової діяльності, перш за все, слід звернути увагу на здійснення правових заходів протидії злочинності – усунення, мінімізації чи нейтралізації причин та умов учинення злочинів у сфері службової діяльності шляхом чіткого визначення порядку діяльності посадових осіб адміністративних органів. Крім того, такий порядок може містити положення, які безпосередньо передбачають профілактичні заходи, що здійснюються адміністративними органами і їхніми посадовими особами, громадськими організаціями й іншими суб'єктами процесу для попередження злочинів, а також усунення різних факторів, які сприяють їх вчиненню.

Поряд із профілактичними заходами, які містяться в адміністративних процедурах, існують контрольні та наглядові провадження, одним із головних завдань яких є профілактика злочинності. Зокрема, належне здійснення службової діяльності забезпечують: судовий контроль, нагляд прокуратури, здійснення контролю інспекціями, радами, комісіями тощо.

Оскільки процедури розглядаються як

окремий предмет, а кожна з них заслуговує окремого вивчення, автор, у рамках цієї статті, не може здійснити аналіз загальної процедури, яка б забезпечувала профілактику злочинів у сфері службової діяльності. Натомість, розглядаючи адміністративні процедури як реальні юридичні явища, що існують у межах адміністративного процесу, звернемо увагу на деякі аспекти. По-перше, є загальне для всіх видів адміністративних процедур завдання: адміністративні процедури визначають напрям дій та кроки, які слід здійснювати адміністративним органам. Процедура включає питання, пов'язані з тим, як повинен починатися процес, хто повинен його провадити, як отримуються показники, протягом яких строків повинні бути виконані певні дії, яким шляхом можна домогтися перегляду чи скасування попереднього рішення тощо. Хоча процесуальні закони часто здаються занадто формалізованими і не становлять реального інтересу, все ж порядок і системний підхід при вирішенні адміністративної справи самі по собі мають велику цінність для реалізації законів.

По-друге, адміністративні процедури створюють інструменти, за допомогою яких такі загальні цінності, як справедливість, неупередженість, рівність, відкритість і прозорість, підзвітність і дотримання встановлених строків втілюються в адміністративній практиці [4, с. 275–277]. Впровадження цих цінностей у життя (закріплення в реальних правових механізмах), звичайно ж, забезпечує профілактику злочинів у сфері службової діяльності. Частиною такого механізму є адміністративні процедури, оскільки зазначені цінності здебільшого знаходять своє відображення в елементах процедур, які, у свою чергу, чітко визначають порядок діяльності посадових осіб адміністративних органів, тобто мінімізують чи нейтралізують причини та умови вчинення злочинів у сфері службової діяльності.

На нашу думку, адміністративна процедура може забезпечувати профілактику злочинів у сфері службової діяльності через наявність у її елементах положень, які

містять правові механізми, що спрямовані на законний хід і результати процесу. По суті, сукупність таких механізмів в адміністративних процедурах під час розгляду та вирішення адміністративними органами та їхніми посадовими особами індивідуальних адміністративних справ усуває, зменшує чи нейтралізує фактори, що детермінують існування злочинності і вчинення злочинів. Саме тому вкрай необхідно створити, закріпивши на законодавчому рівні, достатні адміністративні процедури, що дозволить звузити можливості службових осіб порушувати закон. Разом із цим, слід зауважити, що необхідність швидкого розгляду справ, переважно за рахунок спрощення процедури, веде до виокремлення з усіх проваджень із загальним порядком розгляду неформальних процедур.

Вирішення справи за неформальною процедурою не означає відсутності механізмів, що регулюють відносини громадянина з адміністративним органом. Така процедура передбачає дотримання обов'язкових умов, таких як надання гро-

мадянином заяви та пакета документів, достатніх для вирішення справи, щоб справа не зачіпала права та інтереси інших осіб. Оскільки не потрібно залучати до участі в провадженні інших осіб чи проводити певні процедурні дії, адміністративний орган може діяти за спрощеним порядком вирішення справи.

Як підсумок, слід відзначити, що наявність достатньої адміністративної процедури забезпечує профілактику злочинності, тобто усуває, мінімізує чи нейтралізує причини та умови вчинення злочинів у сфері службової діяльності шляхом чіткого визначення порядку діяльності посадових осіб адміністративних органів. Із метою створення ефективних механізмів забезпечення прав та законних інтересів громадян у відносинах із владою, на нашу думку, слід створити Адміністративно-процедурний (процедуральний) кодекс, що став би основою правового поля у відносинах між владою і громадянами і забезпечить вирішення завдань реформування адміністративного законодавства.

Література

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : від 5 квіт. 2001 р. / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К. : Каннон, А.С.К., 2002. – 1104 с.
2. Виконавча влада і адміністративне право / [за заг. ред. В. Б. Авер'янова]. – К. : Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. – 668 с.
3. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / [авт.-упоряд. В. П. Тимошук]. – К. : Факт, 2003. – 496 с.
4. Галлиган Д. Административное право: история развития и основные современные концепции / Галлиган Д., Полянский В. В., Стариков Ю. Н. – М. : Юристъ, 2002. – 410 с.
5. Юхно А. А. Основы деятельности правоохранительных органов по противодействию преступности : учебное пособие / А. А. Юхно, А. Н. Литвинов. – К. : Хай-Тек Пресс, 2008. – 176 с.
6. Пабат О. В. Адміністративно-процесуальні гарантії прав та свобод громадян : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О. В. Пабат – Х., 2008. – 20 с.

Анотації

Стаття присвячена дослідженню адміністративної процедури щодо спроможності за допомогою її норм здійснювати профілактику злочинів у сфері службової діяльності. Автором з'ясовується сутність понять «адміністративна процедура» та «профілактика злочинів», а також можливості адміністративної процедури з профілактики злочинів у сфері службової діяльності.

Статья посвящена исследованию административной процедуры, возможности с помощью её норм осуществлять профилактику преступлений в сфере служебной деятельности. Автором определяется сущность понятий «административная процедура» и «про-

філактика преступлений», а также возможности административной процедуры по профилактике преступлений в сфере служебной деятельности.

The article is devoted to administrative procedure and its possibilities concerning crime prevention research. The essence of such definitions as «administrative procedure» and «crime prevention» is determined. Possibilities of administrative procedure in crime prevention in the sphere of officials' activity are considered.

УДК 343.7

Д. А. САФОНОВ,
*викл. каф. криміналістики, судової
медицини та психіатрії ННПФСД
ХНУВС*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ТА ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ ЯК ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНІВ

Чинним законодавством передбачена кримінальна відповідальність за самовільне використання електричної та теплової енергії (ст. 188¹ КК України), однак у діяльності правоохоронних органів виникають проблеми розслідування даного виду злочину. Це пов'язано з тим, що предметом такого злочину є майно, що не має фізичного та матеріального втілення.

Предмет, на який направлено проти-правне посягання у злочинах, пов'язаних із викраданням електричної та теплової енергії, є не тільки одним з основних елементів складу злочину, передбаченого ст. 188¹ КК України, але і входить до предмета доказування з тими особливостями, що характерні для розслідування саме даної категорії злочинів.

Електрична та тепла енергія як предмет злочину та вплив їх особливостей на розслідування на сьогодні науковцями практично не досліджувались. Водночас властивості предмета суттєво впливають як на кваліфікацію діянь, так і на процес їх розслідування. Тому актуальним науковим завданням є розгляд кримінально-правових та криміналістичних особливостей електричної та теплової енергії як предмета злочину, що є метою даного дослідження.

У криміналістичній характеристиці злочину, передбаченого ст. 188¹ КК Укра-

їни, енергія як предмет дослідження потребує повного та об'єктивного аналізу. Це пов'язано з її особливостями, які слід розглядати у двох наукових площинах. По-перше, необхідно визнати електричну та теплову енергію різновидом майна, що незаконно вилучається особою. По-друге, слід визначити специфічні властивості енергії, які обумовлюють способи викрадення і відповідні сліди. Адже властивості предмета злочину зумовлюють не тільки способи самовільного використання енергії, але й утворюють інформаційну картину за слідами, що залишилися на місці скоєння злочину.

У першій – правовій – площині предмет злочинного посягання повинен досліджуватися за допомогою криміналістично інтерпретованої кримінально-правової характеристики з метою вирішення питання про віднесення електричної та теплової енергії до предмета злочину, для того щоб правильно класифікувати делікт та визначити чіткий напрямок розкриття та розслідування даного різновиду викрадення майна.

Більшість фахівців із кримінального права не визнає електричну та теплову енергію реччю матеріального світу в науці кримінального права не отримало підтримки вчених. На наш погляд, це пов'язано з існуванням догматичного положення про